

דף לימוד- מחצית השקל

מחצית השקל: מטבע הניתן לצורך קניית צורכי המקדש כגון קרבנות ציבור.

מקור המצווה: מצוות עשה מן התורה לתת מחצית השקל בכל שנה ושנה¹, שנאמר: 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש'². המצווה מוטלת על עשירים ועניים כאחד, שנאמר: 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעטי'³.

החייבים במצווה: במצווה חייב כל אדם מבן עשרים שנה ומעלה; כהנים, לווים, ישראלים, גרים ועבדים עבריים משוחררים.

נשים וילדים פטורים, אך אם תרמו- מקבלים מהם, וזו מצווה. יתרה מכך, ברגע שהם נהגו לתרום הופכת הזכות לחובה. אך גוי שהביא תרומה אין מקבלים ממנו כלל וכלל⁴.

מתי ואיך? בראש חודש אדר מכריזים בעם ישראל על גביית מחצית השקל מפני שבראש חודש ניסן מקריבים קרבנות ציבור מן התרומה החדשה.

בט"ו באדר עומדים ה'שולחנים'- ברחובות העיר ומתחילים לאסוף את הכסף עד לראש חודש ניסן. השולחנים היו שמים את מחציות השקל בתוך כלי הנקרא "שופר", שקיבל את שמו בגלל צורתו. תחתית ה"שופר" הייתה רחבה ופיתחו היה צר. כך שאם אדם ירצה להכניס את ידו לתוך השופר, ידו תתקע. השולחנים שימשו גם כחלפני כספים. תחילה הם פרטו את כספי התורמים למטבעות 'מחצית השקל', משום שיש עניין לתרום דווקא מטבע כזה. כאשר העבירו את הכסף לירושלים, הם צרפו את מטבעות הכסף לזהב. בכ"ה אדר יושבים לגבות אף מן הבאים למקדש. וכופים את מי שלא נתן מחצית השקל ליתן אותו ומי שלא נענה משכנוהו כדי לקחת את מחצית השקל⁵.

השימוש במחצית השקל:

1. קרבנות ציבור: תמידים, מוספים, נסכים, מלח, קטורת, לחם הפנים, עומר, שתי הלחם, פרה אדומה, שער המשתלח, לשון של זהורית.

2. שכר פועלים: שכר עושי הקטורת, שכר מגיהי ספרים של ירושלים, שכר הדיינים.

3. המקדש וסביבותיו: כבש שנבנה מהר הבית להר המשחה, כבש לצורך שער המשתלח, שיפוץ מזבח העולה, שיפוץ ההיכל ושיפוץ העזרות⁶.

בנוסף, מחצית השקל נועד כדי לפתח ולשפר את התנאים של העולים לרגל לבית המקדש; לסלול דרכים, לחפור בארות מים וכדו'.

¹ רמב"ם הלכות שקלים א, א. חינוך מצוה קה.

² שמות ל, יג.

³ שמות ל, טו.

⁴ משנה שקלים א, ג. רמב"ם הלכות שקלים א, ז.

⁵ משנה שקלים פרק א. רמב"ם הלכות שקלים א, ט.

⁶ רמב"ם הלכות שקלים ד, א. ד, ז, ח.

ספר החינוך מצוה צה (בנין המקדש):

ונוהגת מצוה זו בזמן שרוב ישראל על אדמתן. וזו מן המצוות שאינן מוטלות על היחיד כי אם על הצבור כולן, כשיבנה הבית במהרה בימינו יתקיים מצות עשה.

רגע!

אז כיום, כשאין עדיין בית מקדש, האם צריך בכל זאת לתרום את מחצית השקל?

עפ"י הרב ישראל אריאל, מאז שחרור ירושלים
מצוות מחצית השקל היא מהתורה כיוון שיש
ביכולתנו לבנות את בית המקדש.

"זה יתנו כל העבר על הפקדים: מחצית השקל בשקל הקדש, עשרים גרה השקל, מחצית השקל תרומה לה"י" (שמות ל, י"ג)

מצוות מחצית השקל אינה מצווה חד פעמית לדור המדבר, אלא מצווה לדורות. זו אחת ממצוות העשה שניתן לקיים רק כשבת המקדש קיים.

בראש-חודש אדר מתחילים להכריז בכל עיר ובכל יישוב על חובת תרומת מחצית השקל, בה חייב כל אדם מבן עשרים שנה ומעלה. נשים וילדים פטורים, אך אם תרמו - מקבלים מהם, וזו מצווה. יתרה מכך, ברגע שהם נהגו לתרום הופכת הזכות לחובה.

בט"ו באדר עומדים השולחנים - ברחובות העיר ומתחילים לאסוף את הכסף עד לראש חודש ניסן. השולחנים היו שמים את מחציות השקל בתוך כלי הנקרא "שופר", שקיבל את שמו בגלל צורתו. תחתית ה"שופר" הייתה רחבה ופיתחו היה צר. כך שאם אדם ירצה להכניס את ידו לתוך השופר, ידו תתקע. השולחנים שימשו גם כחלפני כספים. תחילה הם פרטו את כספי התורמים למטבעות 'מחצית השקל', משום שיש עניין לתרום דווקא מטבע כזה. כאשר העבירו את הכסף לירושלים, הם צרפו את מטבעות הכסף לזהב.

מחצית השקל נועדה לקניית קרבנות ציבור, הסולת ללחם הפנים, סממני הקטורת וכן את שער עבודת העוסקים במלאכה. בכך באה לידי ביטוי ממשי העובדה שקרבנות אלו באים מכלל ישראל. זאת גם משמעות "מחצית השקל... לכפר על נפשתיכם", שכן הקרבנות באים לכפרה.

כל אחד מביא רק 'חצי', ורק כשכל עם ישראל מאוחדים ומצרפים יחד את כל מחציות השקל אז הכסף נהיה שלם: "שקל הקודש".

"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשתיכם"

מיד לאחר שיורד משה מהר סיני בי' בתשרי עובר קול במחנה - 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'. עם ישראל מצווה לבנות בית לה'. בהמשך הציווי: 'דבר אל בני ישראל וייקחו לי תרומה'. מתוך כל התרומות תרומת מחצית השקל היא המכובדת מכולן, תרומה הבאה מכל עם ישראל.

לאחר שנבנה המשכן מתבקש משה לתת דו"ח כספי, מה עשה עם כל הכספים שקיבל. בתיאור כספי 'מחצית השקל' נאמר: "ונָכַסְף פְּקוּדֵי הַעֲדָה מֵאֵת כָּפָר... מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ... לְצַקֵּת אֵת אֲדָנֵי הַקֹּדֶשׁ מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר" (שמות פרק לח)

ב'כסף' שהתקבל ממחצית השקל השתמשו לבניית האדנים. האדנים הינם קוביות גדולות מכסף ששמשו לביסוס ויצוב קרשי אוהל מועד.

כך יוצא שאת הבסיס למשכן מימן עם ישראל כולו, גדולים וקטנים, על ידי תרומת "מחצית השקל" המצומצמת והשווה. אחדות זו של ישראל באה לידי ביטוי גם בכך שקיימים דווקא מאה אדנים, מספר המבטא שלמות של קדושה. רעיון זה מלמד אותנו לדורות:

ללא האחדות של כלל ישראל-- המשכן לא יוכל לעמוד.